

UUSI POTILASVAKUUTUSLAKI – MIKÄ MUUTTUU?

Teksti: Hilikka Huiskala

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 2015 työryhmän potilasvahinkolain uudistamiseksi. Potilasvakuutuksen uudistamista koskeva lainsäädäntöhanke valmisteltiin sosiaali- ja terveysministeriössä. Nykyinen Potilasvahinkolaki on tullut voimaan 1987. Potilasvakuutus on lakisääteinen vakuutus, joka on oltava kaikilla terveyden- ja sairaanhoitotoimintaa harjoittavilla. Tavoitteena nyt on uudistaa potilasvakuutusta koskeva lainsäädäntö havaittujen puutteiden vuoksi.

Työryhmä jätti ehdotuksensa 2016 sosiaali- ja terveysministerille. Nykyisen potilasvahinkolain tilalle tulisi kolme uutta lakia eli potilasvakuutuslaki, laki Potilasvakuutuskeskuksesta sekä laki potilasvahinkolautakunnasta. Voimassa oleva potilasvahinkolaki kumottaisiin. Tavoitteena on saada uudet lait voimaan samaan aikaan sote-uudistuksen kanssa eli näillä näkymin vuoden 2021 alusta. Hallituksen esitys uusiksi laeiksi annettiin eduskunnalle 5.12.2018. Potilasvakuutuslain rakenne uudistettaisiin siten, että lainsäädännöstä kävisi selvästi ilmi eri osapuolien oikeudet ja velvollisuudet. Eduskunta kävi lähetekeskustelun 11.12.2018 ja esitys lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunta antaa lausunnon. Jo vaalikaudella 2011–2015 potilasvahinkolakia käsiteltiin muun muassa eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksessa sekä jätettiin lakiin liittyviä kirjallisia kysymyksiä, tehtiin lakialoite ja keskustelualoite.

Korvausoikeuden edellytykset

Potilasvahinkojen korvaamisen sääntely säilyisi pääosin nykyisinä. Potilasvahingon korvaamisen pääperiaatteena olisi edelleen, että vahinko on todennäköisesti aiheutunut tutkimuksesta, hoidosta tai muusta vastaavasta käsittelystä taikka sellaisen laiminlyönnistä. Lisäksi edellytettäisiin hoitovahingon osalta, että kokenut terveydenhuollon ammattihenkilö olisi tutkinut, hoitanut tai muutoin käsitellyt potilasta toisin ja siten todennäköisesti välttänyt vahingon.

Korvattavuuden edellytyksenä ei jatkossakaan olisi tuottamus ja vahingon vältettävyyttä arvioitaisiin muutoinkin nykyisen korvaus- ja oikeuskäytännön mukaisesti. Kuten nykyisinkin, korvausta suoritettaisiin henkilövahingoista, jos on todennäköistä, että se on aiheutunut tutkimuksessa tai hoidossa käytetyn terveydenhuollon laitteen, välineen tai tarvikkeen viasta. Sillä, johtuuko laitteen turvallisuuspuute huollon ja kunnossapidon puutteellisuudesta vai itse laitteesta, ei olisi jatkossakaan merkitystä korvausvastuun syntymisen kannalta.

Vahingonkärsineen asemaan esitettävistä parannuksista yksi on se, että kehoon kiinteästi asennettavista laitteista kuten tekonivelistä ja sydämentahdistimista aiheutunut henkilövahinko voidaan jatkossa korvata potilasvakuutuksesta, jos laite ei ole ollut niin turvallinen kuin on ollut aihetta olettaa. Tämä on merkittävä ja pitkään odotettu laajennus lain soveltamisalaan. Tämä on perusteltua muun muassa sen vuoksi, että potilaan olisi käytännössä helpompi saada korvausta potilasvakuutuksesta kuin tuotevastuuvakuutuksesta. Potilasvahinkolain mukaan laite olisi viallinen silloin, kun se ei ole ollut niin turvallinen kuin on ollut aihetta olettaa. Turvallisuutta arvioitaessa otettaisiin huomioon ajankohta, jona laite laskettiin liikkeelle, ennakoitavissa oleva käyttö sekä muut seikat. Invalidiliitto pitää erityisen tarpeellisena korvausten laajentamista kehoon pysyvästi asennettavan terveydenhuollon laitteen aiheuttaman potilasvahingon johdosta nimenomaisesti potilaan oikeusturvan saatavuuden kannalta tarkasteltuna. Lain perusteluissa kuvataan hyvin ja selkeällä tavalla uudistusta ja sen tarpeellisuutta. Käytännössä tuotevastuulaki ei ole turvannut terveydenhuollon laitteen aiheuttamaa potilasvahinkoa riittävän kattavasti ja potilas on jäänyt helposti väliinpuotoajaksi, koska korvauksenmaksajasta on vallinnut epäselvyys. Lakiin tehtävällä kirjauksella voidaan arvioida edistettävän terveydenhuollon laitteiden turvallisuutta niissä käytettävien materiaalien osalta, koska niiden aiheuttamat henkilövahingot korvataan aiempaa helpommin ja mm. metalli-metalli-tyyppisten lonkkaproteesien aiheuttamista ongelmakohdista päästäisiin toivottavasti eroon.

Tuotevastuusta poiketen huomioon ei yleensä otettaisi tuotteen markkinointia ja tuotteen valmistajan antamia käyttöohjeita, koska potilas ei voi eikä häneltä voida edellyttää tältä osin selonottovelvollisuutta, eikä hän yleensä ole lääketieteellisen laitteen markkinoinnin kohteena. Näin ollen potilasvahinkolain mukainen vastuu laitteen tai välineen viasta olisi laajempi kuin tuotevastuulain perusteella. Lisäksi potilasvahinkolain mukainen näyttötaakka laitteen tai välineen viallisuudesta on lievempi ja sen mukaan riittää, että henkilövahinko on todennäköisesti aiheutunut potilaan hoidossa käytetystä laitteesta tai tarvikkeesta.

Korvausetuudet

Potilasvakuutuksen perusteella maksettavat korvausetuudet säilyisivät ennallaan lukuun ottamatta potilasvahinkolakiin otettavaa uutta säännöstä ansionmenetykskorvausten suorittamisesta kertakaikkisina korvauksina. Potilasvakuutuksen tavoitteena on turvata potilasvahingon johdosta pysyvästi työkyvyttömän henkilön toimeentulo. Potilasvahingon vuoksi annettava tarpeellinen ammatillinen kuntoutus tulisi myös korvattavaksi.

Lakiin on esitetty tehtäväksi soveltamisalan laajennus eräissä erityistilanteissa ulkomailla annetun hoidon korvaamisesta. Tämä edistää harvinaissairauksiin liittyvien sairauksien ja vammojen hoitoa silloin, kun hoitoa ei ole Suomessa saatavilla tai vamman ja sairauden hoito edellyttää lääketieteellistä laitetta, joita Suomessa ei ole tai niitä on vähän ja ne ovat käytössä.

Korvausmenettely

Potilasvakuutuskeskuksella olisi, kuten nykyisinkin, velvollisuus käsitellä vakuutusyhtiöiden puolesta kaikki potilasvahinkoilmoitukset ja maksaa korvaukset. Vakuutusyhtiöllä ei siten olisi jatkossakaan mahdollisuutta hoitaa itse yhtiön vastuulle kuuluvia vahinkoja.

Korvausvaatimus olisi esitettävä Potilasvakuutuskeskukselle kolmen vuoden kuluessa siitä, kun korvauksen hakija on saanut tietää tai hänen olisi pitänyt tietää vahingosta. Korvausvaatimus tulisi kuitenkin aina esittää viimeistään 10 vuoden kuluessa vahinkoon johtaneesta tapahtumasta.

Potilasvakuutuskeskukselle tulisi velvollisuus aloittaa korvausasian selvittäminen seitsemän arkipäivän kuluessa asian vireille tulosta. Päätöksen antamista koskeva kolmen kuukauden määräaika lasketaan siitä, kun asiaa koskevat selvitykset on saatu. Invalidiliitto kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että tapahtuneen potilasvahingon käsittelyn selvittely on suotavaa aloittaa jo ennen kuin asian korvausoikeudellinen puoli tulee edes ajankohtaiseksi. Nimittäin potilaalle tulee mahdollistaa mahdollisuus käydä sovintoneuvotteluja avoimesti hoitovirhe-epäilytilanteessa hoitohenkilökunnan kanssa. Potilasvakuutuslain perusteluissa monin paikoin viitataan siihen, että potilasvakuutus on ensisijainen ja vasta toissijaisesti vahingonkorvausvaatimuksen esittäminen suoraan vahingonaiheuttajaan on mahdollinen.

Uuteen lakiin tulisi myös oma säännöksensä päätösten perustelemisesta. Laissa säädettäisiin henkilövahingon korvaamista koskevan päätöksen lääketieteellisestä perustelemisesta, millä on tarkoitus parantaa erityisesti korvauspäätösten lääketieteellistä syy-yhteyttä koskevia perusteluita. Korvauspäätösten antamiselle esitetään kolmen kuukauden määräaika. Aika laskettaisiin siitä, kun asiaa koskevat selvitykset on saatu. Selvitysten hankkimiseen ilmoitetusta vahinkopaikasta ja muista mahdollisista hoitopaikoista kuluu tavallisesti useampi kuukausi. Sen vuoksi käsittelyaika tulee kokonaisuudessaan olemaan tätä ehdotettua kolmea kuukautta pidempi. Tällä hetkellä käsittelyaika on keskimäärin hieman alle kahdeksan kuukautta. Potilasvahinkoilmoitukset ovat jatkuvasti lisääntyneet. Niitä tehdään vuosittain vähän yli 8000 kpl. Korvattavia vahinkoja niistä on noin neljännes.

Uuteen lakiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös korvausasian käsittelystä tuomioistuimessa. Säännös rajaisi oikeutta saattaa korvausvaatimus tuomioistuimen ratkaistavaksi, ellei näytetä, että Potilasvakuutuskeskus on kieltäytynyt suorittamasta vaadittua vahingonkorvausta.

Lähteet:

- Hallituksen esitys HE 298/2018vp potilasvakuutuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeksi
- Sosiaali- ja terveysministeriön raportit ja muistiot 2017:1
- Invalidiliiton lausunto 9.3.2017 potilasvakuutustyöryhmän loppuraportista